

**Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Асоціація університетів України
Одеська обласна державна адміністрація
Одеська міська рада
Одеський обласний інститут удосконалення вчителів
Освітньо-культурний центр «Інститут Конфуція»**

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО**

МАТЕРІАЛИ

ІІІ МІЖНАРОДНОГО КОНГРЕСУ

**«ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ ПРОСТОРІ»**

18-21 травня 2017 року

Місце проведення:

**Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського
(м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26)**

**Одеса
2017**

2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: [навч. посібник] / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 351 с.
3. Педагогика: Большая современная энциклопедия / Сост. Е. С. Рапацевич. – Мн.: Соврем. слово, 2005. – 720 с.
4. Шинкарук В. Основні напрями модернізації структури вищої освіти України / В. Шинкарук // Вища школа. – 2007. – № 5. – С. 3–16.

ПЕДАГОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ ЯК ТЕОРЕТИКО-ЕМПІРИЧНИЙ КОНСТРУКТ

Велитченко Л. К.

Університет Ушинського, Україна

Для з'ясування концептуальної суті педагогічної взаємодії необхідно сформулювати провідну ідею, в якій містяться вказівки щодо змісту (сукупність ознак) та обсягу поняття (сукупність явищ, кожне з яких має ознаки, що належать до змісту основного поняття).

Наші міркування були такими. Взаємодія є універсальною категорією. Основними ознаками взаємодії зазвичай вважають *вплив об'єктів один на одного, взаємна обумовленість, зміна станів, взаємоперехід*. На нашу думку, до основних ознак взаємодії, у першу чергу, повинна належати ознака *спільного об'єкта*, завдяки якій взаємодія одержує свій *функціональний* (отримання спільного результату) та *інтегративний* (поєднання учасників взаємодії з метою одержання спільного результату) сенс.

Взаємодія як інтегруючий чинник системи отримує її ознаки відповідно до її об'єктивної або контекстної функції. Визначення основного поняття спирається на визначення найближчого роду. Найближчий рід указує на загальні змістовні ознаки системи. Відповідно до цього твердження теоретична концепція педагогічної взаємодії повинна ґрунтуватися на визначенні основного поняття. Зазвичай дефініції педагогічної взаємодії є *аксіоматичними* визначеннями. Наприклад, «... педагогічна взаємодія – це процес впливу вчителя та учнів один на одного, що передбачає їхню взаємну зміну» (Ж. А. Меньшикова, 1996); «... педагогічну взаємодію ... можна визначити як взаємний вплив педагогів та дітей один на одного, в результаті чого здійснюється процес їхнього особистісного зростання та зміни» (В. Г. Маралов, 2005); *педагогічна взаємодія* – це «спільна розвивальна діяльність дітей та дорослих, скріплена взаєморозумінням, проникненням у духовний світ одного, колективним аналізом ходу і результатів діяльності» (Л. В. Нечаева, 1991).

У наведених дефініціях відсутній доказ, чому родовим поняттям до поняття «педагогічна взаємодія» є саме вплив, процес, спільна діяльність тощо. Відповідно до цих визначень, сутність педагогічної взаємодії визначається сутністю родового поняття як позначення системи (наприклад, вплив та взаємовплив як система, спільна діяльність як система). Згідно із родовим поняттям, всі елементи, які належать до цієї системи мають «впливові», «діяльнісні» ознаки.

Отже, розглянуте питання про сутність педагогічної взаємодії зводиться до такого: а) педагогічний процес має ознаки взаємодії і як ціле підпорядковує взаємодію собі; б) взаємодія має ознаки педагогічного процесу і як ціле підпорядковує педагогічний процес собі. Дихотомічне ділення обсягу поняття «педагогічна взаємодія» визначається парою діалектично суперечливих властивостей «педагогічний» та «інтерактивний», відповідно до чого можливі такі дефініції.

1. Педагогічна взаємодія є *педагогічним процесом*, якому притаманні інтерактивні ознаки. Взаємодія (і, отже, психологічний супровід) є засобом, способом, функцією і, отже, загальним інтегративним механізмом, який є *системою* окремих «механізмів», що забезпечують досягнення результатів в окремих актах педагогічного процесу. Одиницею взаємодії є система «суб'єкт – суб'єкт». Формою її існування є спілкування, яке є міжособистісною взаємодією (Я. Л. Коломийський, 1991). Спільним об'єктом міжособистісної взаємодії є *дискурс*, який як її мовленнєве опосередкування (система «суб'єкт – дискурс – суб'єкт») залежить від *перебігу подій* спілкування. Спільним об'єктом навчальної взаємодії є *навчальний текст* (текст підручника, тематичне мовлення вчителя (викладача), зорієнтоване на аперцептивні можливості учнів (студентів)). Отже, основним засобом педагогічної взаємодії є *педагогічний дискурс*.

2. Педагогічна взаємодія – це *взаємодія*, якій притаманні ознаки педагогічного процесу. Метою педагогічного процесу є освіченість і розвинена особистість. Складовими педагогічного процесу є: *навчання* – «доцільно організований процес цілеспрямованого формування в учнів знань, умінь і навичок» (О. В. Скрипченко, 2005); *учіння* – «активний процес, що відбувається завдяки здатності людини свідомо визначати мету, спрямовану на засвоєння знань та умінь, формування навичок» (О. В. Скрипченко, 2005); *виховання* – вплив на свідомість і поведінку індивіда з метою формування визначених принципів, понять, соціоустановок, необхідних для життя, професійної діяльності, спілкування (О. В. Скрипченко, 2005); *самовиховання*] усвідомлена діяльність, що

зорганізується суб'єктом відповідно до його мети реалізувати себе як особистість (В. В. Юрчук, 1996). Отже, основним способом педагогічної взаємодії є механізм *цілеутворення*.

Виникає, однак, природне запитання про можливість розгляду педагогічної взаємодії також і як самостійної категорії, яка не зводиться до зазначених вище дихотомічних відношень. Позитивна відповідь на це запитання можлива за таких умов.

По-перше, якщо педагогічна взаємодія є самостійною *категорією*, то вона як фундаментальне поняття відображає закономірні зв'язки *специфічної* системи, призначеної для одержання *специфічного* продукту. Передбачається, що цей продукт має деяку надсистемну якість, що за своєю суттю є інтерактивною. Окрім того, ця надсистемна якість має бути неподільною і, отже, цілісною.

По-друге, педагогічна взаємодія як самостійна *система* повинна бути спрямована на системний *результат*. За П. К. Анохіним, потреба в результаті «визріває» всередині системи (П. К. Анохін, 1978). Виникнення системи підпорядковане одержанню корисного результату (П. К. Анохін, 1978). Отже, якщо педагогічна взаємодія є системою, то вона *сама* зумовлює, визначає той результат, який має бути одержаний.

Такою системою педагогічна взаємодія може бути тільки в тому разі, коли вона є *соціально визначеною і регламентованою системою*, що об'єктивно існує й об'єктивується в практиці освітнього закладу. Головною теоретико-педагогічною доктриною освітнього закладу в цьому випадку має бути інтерактивна доктрина, така, як, наприклад, педагогіка співробітництва.

Оскільки взаємодія завжди здійснюється відповідно до об'єктивних умов існування, які диктують індивідам «розумні» (адаптивні, доцільні, конструктивні) способи дій, остільки системотвірною основою педагогічної взаємодії є педагогічний процес, який у своєму граничному вираженні має відповідати ідеальним інтерактивним стосункам його учасників відповідно до основної мети педагогічного процесу – формування освіченості та особистості.

Педагогічне навчання, (учіння, виховання, самовиховання) – це завжди інтерактивний процес. Його одиницею є система «суб'єкт – суб'єкт». Інтерактивне, яке вимагає поєднання, за ознакою впливовості відповідає суті педагогічного – змінювати і розвивати відповідно до вимог інтерактивної ситуації.

МІСЦЕ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ПЕДАГОГІКИ В РЕФОРМІ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ

Габович І. В.

Університет Ушинського, Україна

Ні для кого не є таємницею, що в нашому суспільстві існує незадоволення станом освіти в країні і зокрема середньої шкільної освіти. У зв'язку з цим Міністерство освіти та науки оприлюднило у 2016 році концепцію «Нова українська школа», і в грудні цього ж року в межах роботи над цією концепцією оприлюднило для обговорення проект типового навчального плану для 10-11 класів. Однією з головних рис, яку можна побачити в інноваціях міністерства, є свобода, яку має отримати вчитель у своїй діяльності.

Згадані кроки Міністерства освіти та науки знайшли широкий відгук серед фахівців, батьків та громадянськості. Поряд із схвальними відгуками можна зустріти і чимало негативних. Одним з них є оприлюднений в лютому цього року відгук Національної академії наук України.

Більшість негативних відгуків викликані побоюванням, що вчителі не зможуть правильно скористатися своєю свободою. І це призведе до зниження якості шкільної освіти.

Слід зазначити, що ці побоювання не є марними. В українських учителів ніколи не було можливості мати свободу в своїй роботі. Цього не було ні під час незалежності, ні в радянські часи. Тільки окремі педагоги-новатори з великими труднощами пробивали собі дорогу. Зрозуміло, що якщо зараз вітчизняні педагоги отримають свободу в своїй роботі, вони, як правило, не будуть знати, що з нею робити. І якість освіти знизиться. Можливо така думка є спірною, але з дорослої людини, яка ніколи не була вільною, Майже неможливо виховати людину, яка може користатися свободою. Свободу також не можна впровадити зверху, але це повинно жити в самій людині. Таке перетворення вимагає відповідного стану суспільства і довгого часу. Таким чином, здається неможливою швидка реформа освіти в напрямку, запланованому МОН. Скоріш за все, ця реформа буде вимагати довгого часу, великих матеріальних витрат та організаційних зусиль.

З іншого боку, в кожному суспільстві, навіть коли в ньому майже зовсім немає свободи, є внутрішньо вільні люди. Це стосується і нашого часу, і тої сфери, про яку тут іде мова, тобто педагогіки. Це не тільки педагоги-новатори, але й вчителі, які працюють в альтернативних школах, тобто школах, побудованих на певних ідеях. Маються на увазі вальдорфські школи, школи Монтессорі та подібні їм.